

KLINIKKALAŠ DUTKOSAT - JUOGA DUTNJE?

Klinikkalaš dutkamušat leat dehálaččat vai sáhttit váldit atnui ođđa divššuid. Das iskojuvvojit dálkasat olbmuide systemáhtalaččat ja dárkilit, ja dat dahkkojuvvo buohcciviesuin, fástadoaktára luhtte ja eará dearvašvuodainstitušuvnnain.

Klinikkalaš dutkosat sáhttet
šaddat oassin du divššus

Illustrašuvdnagowa

MAT LEAT KLINIHKALAŠ DUTKOSAT?

Klinihkalaš dutkosat leat deháleamos gaskaoapmi mii mis lea oažžut luohtehahti máhtu man sihkkarat ja beaktilat ođđa eastadan-, dikšun- dahje veajuiduhttinvugiin leat. Dat mearkkaša ahte iská man dorvvolaš dan lea atnit ja movt dat doaibmá olbmuide.

Dát gihpa lea eanas klinihkalaš dálkkasdutkosiid birra.

Klinihkalaš dálkkasdutkosiin lea eanas dan birra sáhka ahte iskat ođđa dálkasa dihto dávdda vuostá ja buohtastahttit dálkasa dainna divššuin mii dál adno. Klinihkalaš dutkosiin galgá gávnnahit makkár dálkkasmearri doaibmá buoremusat, movt dálkkas váikkuha dávdii, makkár lassiváikkuhusat das leat, ja makkár ávki das lea áiggi vuollái. Dat dahkkojuvvo iešguđetlágan dutkosiiguin definerejuvvon dásiin (geahča diehtobovssa).

Vai sáhttit buohtastahttit ođđa dálkasiid standáradivššuiguin, de fertejit dutkosa oasseváldit juhkkojuvot guovtti dahje eanet joavkkuide gos ožžot standáradivššu dahje dan ođđa dálkasa – vejolaččat iešguđetge dálkkasmeriid. Lea dehálaš ahte juohkin joavkkuide dahkkojuvvo sahtedohko. Dávjá ii dieđe doavttir iige pasieanta maid oažžu, vai doaktára dahje pasieantta vuordámušat eai váikkut bohtosiidda.

Jus ii gávdno dikšu mainna buohtastahttá, de adno muhtomin placebo, “goanstadálkkas” mii muđui lea juste seammalágan go dat dálkkas mii iskojuvvo, vai oasseváldit eai dieđe goappá divššu ožžot.

KLINIHKALAŠ DUTKOSAT DAHKKOJUVOJIT NJEALJI DÁSIS

Ovdal go dálkkas iskojuvvo olbmuide klinihkalaš dutkosis, de dutkojuvvo laboratorias, sihke ealli organismmaid siste ja olggobealde.

- 1. dási: Mii dáhpáhuvvá go addá dálkasa olbmui?**
Dás iskojuvvo dálkkas unna dálkkasmearážiiguin, ráddjejuvvon áiggi badjel ja unnán olbmuide – juogo pasieanttaide dahje dearvvaš eaktodáhtolaččaide.
- 2. dási 2: Mii lea beaktilis ja seammás sihkkaris dálkkasmearri? Mat leat liigeváikkuhusat?**
Dás viiddiduvvo iskanjoavku 50-100 pasientii ja de iskojuvvo man beaktil dálkkas lea dan dihto dávdda vuostá, man sihkar dálkkas lea ja makkár dálkkasmearri lea beaktileamos.

3. dássi: Lea go ođđa dikšu beaktileappo go dálá dikšu?

Dán dásis iskojuvvo dálkkas stuora pasieantajoavkkus iskan dihte ávkki ja sihkar-
vuođa vel dárkileappot. 3. dási dutkkus bistá dábálaččat máŋga jagi ja das sáhttet leat
máŋga duhát oasseváldi mielde.

4. dássi: Movt doaibmá dat dohkkehuvvon dálkkas áiggi vuollá, ja ihtet go eará liigeváikkuhusat?

Dás doallá čalmmis dálkkasgeavaheami ja geahččá beaktilvuođa, sihkarvuođa ja
liigeváikkuhusaid dat lea áiggi vuollái. Dás geahččá maid lea go divššu ávki govttolaš
dan ektui maid máksá dearvašvuođabálvalussii.

Dá lea álkiduvvon bajilgowva. Muhtun dutkammat sáhttet spiehkastit das, ovdamearkka
dihte ahte dásit biddjojuvvojit oktii.

GII DOHKKEHA KLINIHKALAŠ DUTKOSIID?

Ovdal go Norggas sáhtta čađahuvvot dutkkus, de galgá Stáhta dálkkasdoaimmahat ja regionála ehtalaš
medisiinnalaš ja dearvašvuođafágalaš dutkanetihka lávdegottit (REK) dohkkehit dan. Dohkkeheamit
galget sihkarastit ahte dutkkus čuovvu Norgga lága ja deavdá buot ehtalaš gáibádusaid, vai pasieant-
taid rievttit ja sihkarvuolta áimmahuššo, ja vai dutkosa ávki árvoštallojuvvo stuorábun go oasseváldiid
riskka.

MAID MIELDDISBUKTÁ DAT AHTe SEARVAT KLINIHKALAŠ DUTKOSII?

Lea dehálaš ja persovnnalaš válljen dat ahte searvat go klinihkalaš dutkosii vai ii. Ovdal go válljet
searvat go, de oaččut buot relevánta dieđuid dutkosa birra sihke álgoságastallamis dearv-
vašvuođabargiiguin ja čálalaččat diehtujoahkinčállosis mas lea miehtanjulggaštus.

Doavttir boahtá leat olámuttus vástidit gažaldagaid ovdal go vejolaččat vuolláičálát.

Dutnje sáhttet leat sihke ovdamunit ja heajos bealit go oassálasttát klinihkalaš dutkosii.

Ovdamunit:

- Oaččut ođđa dálkasiid ovdal go leat oazžumis márkanis, ja sáhtát oazžut dakkár divššu mii ii livčče
fállojuvvon dutnje jus it livčče leamašan mielde dutkosis.
- Dearvašvuođabargit čuovvolit du hui lahka – ja eanas háviid vel eanet go maid livčče dábálaš
divššu vuolde.
- Don leat veahkkin háhkame eambo máhtu dan dihto dálkasa birra ja leat oppalaččat mielde
ovdánahttime ođđa divššu dan dihto pasieantajovkui.

Illustrašuvdnagowa

Heajos bealit

- Divššus sáhttet leat liigeváikkhusat maid birra dihtet ja maid eai dieđe. Hárvenaš liigeváikkhusat dávjá eai fuomášuvvo ovdal go leat iskan dálkasa stuora pasieantajovkui.
- Oassálastit klinihkalaš dutkosii sáhtta gáibidit olu áiggi ja návccaid, dan dihte go dutkosiin dávjá leat olu eanet kontrollat, iskosat ja geahččaleamit go dábálaš divššus.
- Jus oaččut ođđa divššu mas ávki ii leat vuos gárvásit guorahallojuvvon, de lea dehálaš diehtit ahte das ii soaitte leat sávahahtti ávki.

GEAT ČAĐAHIT KLINIHKALAŠ DÁLKKASDUTKOSIID?

Ođđa dálkasiid ovdánahttin ja iskan lea divrras ja leat eanas priváhta fitnodagat mat dahket dan (dálkkasindustriija), muhto álo ovttas dearvvašvuodabálvalusain.

Priváhta fitnodagaid, dearvvašvuodabálvalusa ja dutkkusoasseváldiid ovttasbargu lea áibbas mearrideaddji dasa ahte sáhtta čađahit klinihkalaš dutkosiid. Dutkosat dáhkkujuvvojit dábálaččat almmolaš buohccivesuin dahje doavtterkantuvrrain. Jeara áinnas iežat doaktáris gávdnojit go áigeguovdilis dutkosat juste du dávdii.

Buot dieđut mat čohkkejuvvojit dutkosiin, adnojuvvojit ohcat dálkkaseiseválddiin dohkkeheami váldit dálkasa atnui. Norggas lea Stáhta dálkkasdoaimmahat (Statens legemiddelverk) mii dohkkeha ođđa dálkasiid. Buot persondieđut mat čuvvot dokumentašuvnnaid leat lágiduvvon nu ahte ii leat vejolaš identifiseret ovttaskas olbmuid.

BEASAN GO DIEHTIT BOHTOSIID DUTKOSIS MAS OASSÁLASTTÁN?

Go dat klinihkalaš dutkkus lea loahpahuvvon, de lea dus riekti beassat diehtit bohtosiid das. Jeara áinnas dutkosa bargiin goas ja movt dutkosa bohtosat almmuhuvvojit.

Illustrasjonsfoto

GOS GÁVNNAN EANET DIEĐUID KLINIHKALAŠ DUTKOSIID BIRRA?

Sáhtát lohkat eanet neahttasiiddus helsenorge.no/kliniske-studier ja buohcciviesuid neahttasiidduin (oza «kliniske studier»).

SÁTNEČILGEHUSAT

Klinihkalaš dutkosat: Guorahallamat dahje dutkosat mat dahkkojuvvo olbmuid iskan dihte iešguđetlágan dikšunvugiid ávkki, mat sáhttet leat ovdamearkka dihte dálkasat, kirurgalaš metodat, medisiinnalaš reaidut, hárhjehallan, biebmodoallu jna. Eará sánit klinihkalaš dutkosii sáhttet leat dálkkasgeahččaleapmi, dálkkasdutkan, dutkanprošeakta, klinihkalaš dutkan, klinihkalaš geahččaleapmi ja geahččaleaddji dikšu.

Dálkasat: Buktagat (medikameanttat, dálkasat) maid sáhttá atnit eastadit dahje dálkkodit dávdda, dávdamearkkaid dahje bákčasiid olbmuin dahje elliin. Dálkasat sáhttet leat tableahtat, bulvarat, golgo-sat ja aerosolat, juoga mas lea mearkkašupmi dasa movt daid addá pasieanttaide

Dutkkusoasseváldi: Dearvaš dahje buohcci olmmoš gii searvá klinihkalaš dutkosii.

Standáradikšu: Dikšu mii lea vuodđuduvvon pasieantajoavkkuid dahje diagnosajoavkkuid guorahallama, divššu ja čuoovvuleami našuvnnalaš fágalaš njuolggadusaide.

Placebo: Dikšu mas ii leat ávki mii adnojuvvo buohtastahttinvuodđun klinihkalaš dutkosis. Placebo sáhttá adnot dušše dalle go lea árvoštallojuvvon ehtalaš dohkálažžan, dat mearkkaša ahte placebo ii galgga leat makkárgé riskan pasientii/dutkkusoasseváldái, ii sihkarvuođa iige vearáskeami dáfus. Dat mitaluvvo álohii ovdagihtii jus dutkosis adnojuvvo placebo.

Illustrašuvdnagowa

Liigeváikkhusat: Váikkhus mii ii leat jurddašuvvon divššus. Dát sáhttet leat sihke geahppa dilálašvuodát ja maddái duođalaš liigeváikkhusat maiguin vejolaččat sáhtta jápmat. Buot dálkasiin sáhttet lea liigeváikkhusat, muhto ii mearkkaš ahte buohkat geat atnet dálkasiid ožžot daid danne go dat lea sorjavaš individuála diliin.

Diehtočálus miehtanjulggastusain: Dokumeanta mii čilge dárkilit maid klinihkalaš dutkkus miel-disbuktá ja mii ferte vuolláičállot duođaštan dihte ahte oasseváldit leat ožžot dieđuid dutkosa birra ja ahte háliidit searvat. Miehtan ii čana juridihkalaččat. Olmmoš sáhtta geassádit dutkosis vaikko goas almma ákka muitaleami haga. Lea eaktodáhtolaš searvat dutkosii.

Dán gihppaga leat fidnosuorgeorganisašuvdna Legemiddelindustrien (LMI) ja NorTrials ráhkadan ovtta pasieanttaorganisašuvnnaiguin.